

İstanbul Üniversitesi

İstanbul Türk Ocakları

Doğumunun 120. Yılında Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu Hatıra Kitabı

Editörler

Prof. Dr. **Fikret Turan** - Dr. Öğr. Üyesi **Özcan Tabaklar**
Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Eski Türk Dili Anabilim Dalı

Celebrating His 120th Birth Anniversary
Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu Memorial Volume

Katkılarıyla Yayımlanmıştır.

YAYIN NU: 22

ISBN 978-605-9443-25-8

Baskı:

ŞenYıldız Yayıncılık Hediyeelik Eşya ve Tekstil San ve Tic.Ltd.Şti.
Gümüşsuyu caddesi. Dalgıç İş Merkezi No:3 Kat:1 Topkapı-İstanbul
Tel: 0212 483 47 91 • Faks: 0212 483 48 23
İstanbul-2019

İÇİNDEKİLER

TAKDİM.....	9
ÖN SÖZ.....	11

BİRİNCİ KISIM

Ahmet Caferoğlu'nun Hayatı ve Eserlerine Dair Yazılar

Babam Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu.....	15
Nazan Ölçer	
Ahmet Caferoğlu'nun Eserleri	27
Kamil Önal	
Science Transfer to Turkey: The Life and Work of the Linguist	
Ahmet Caferoğlu (1899-1975)	51
Zaur Gasimov	
Ahmet Caferoğlu ve Uygur Sözlüğü.....	78
Berker Keskin	
Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu'nun Çalışma Sahaları.....	94
Kamil Önal	

İKİNCİ KISIM

Ahmet Caferoğlu'na İthaf Edilen Yazılar

Doğu Türkçesi Kur'an Tefsirindeki Yarıg Kanat "Yarasa" Tamlaması Hakkında	137
Ahmet Aksu	
Anadolu'da Batı Oğuzcasının Yazı Dili Olma Sürecinde	
Behcetü'l-Hadayık'ın Yeri	151
Mustafa Argunşah	
On the Value of a Karamanlı Edition of Köroğlu as a Source of Folk Poetry	171
Edith Gülçin Ambros	

Alanya (Antalya) Ağzından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar	205
Emine Atmaca - Oğuzhan Kaba	
Sözlüklerde Kelime Türlerinin Belirlenmesi Meselesi	235
A. Azmi Bilgin	
Hazırlayanı Belirsiz Bir Atasözleri Kitabı: “Durûb-ı Emsâl-i Müsta‘mele”	246
Âdem Ceyhan - Ramazan Ekinci	
“Şık” Kavramı Üzerine	282
İnci Enginün	
Yeni Dede Korkut Yazmasında Salur Kazan'ın Ejderhayı Öldürdüğü Boy.....	296
Ahmet B. Ercilasun	
Mukaddimetü'l-Edeb'deki Ticari Terimler	306
Ümran Erdoğan	
Eski Türkçedeki Ön Ses (Y'Li) Sözcüklerin Anadolu Ağzlarındaki Uzantıları.....	328
Tuncer Gülensoy	
Sivas İli Ağzlarında Bitki Adları	341
Ömer Güven	
Edebî Eserlerde “Orta Asya’dan Göç ve Medeniyet Meselesi” (1930’lu Yıllar)	363
İsmail Karaca	
“İdil Gediği”, “Kara Yolu” ve “Demir Kapı” Adları Üzerine.....	392
Yakup Karasoy	
Dedem Korkut Kitabı’ndaki T Ünsüzünün Yazımı Üzerine	404
Cihangir Kızılözen	
Orhun Türkçesinde +n Durum Eki Üzerine Bazı Dikkatler	417
Feryal Korkmaz	
“Ayşe’m Nerden Gelin” Türküsü	424
Cemal Kurnaz	
Mani’nin Kristal Mührü ve Manihaizm	441
Betül Özbay	
Hoca Ahmed Yesevî’nin Türk Dili ve Kültüründeki Yeri	448
Nevzat Özkan	
Tarihsel Etnografi ve Hatıra Bağlamında İstanbul’un Kent Folkloru Üzerine Düşünce- ler	464
Arzu Öztürkmen	
Kişi Ad ve Soyadlarına Yansıyan Halk Bilimi ve Halk Edebiyatı Terimleri.....	473
Saim Sakaoğlu	
Söz Varlığı Açısından Alî Şîr Nevâyî’nin Mecâlisü’n-Nefâyis Adlı Eserinde Öne Çıkan Deyimler	486
Emine Temel	
Eski Uygur Türkçesinde Mañi, Cintâmañi.....	499
Hacer Tokyürek	

Babürlü Coğrafyasında Yazılan Çağatayca-Farsça Sözlüklerde Semantik Bir Alan Olarak Akrabalık ve Yakınlık Bildiren Kelimeler	515
Fikret Turan	
Azerbaycan Mezar Kültüründe “At”	525
Fikret Türkmen	
Türk Tarihinde Yaşanmış İki Destansı Savaş Tasviri	540
Dursun Yıldırım	
Moğolistan’da Hunlara Dair Temel Tarih Görüşleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme.....	548
Kürşat Yıldırım	
Ağızlarda Kullanılan Pekiştirme Edatı: Hoy	556
Nuri Yüce	
Karahanlı Türkçesi Dil Yadigârlarının Türk Dili Tasniflerindeki Yeri Üzerine.....	563
Aslı Zengin	

Ahmet Caferoğlu ve *Uygur Sözlüğü*

Berker Keskin
İstanbul Üniversitesi

Özet

Sözlük, en genel tanımıyla bir dile ait sözcüklerin belli ölçütlerde sıralandığı ve bunların anlamlarının açıklandığı eserdir. Kullanım amacına, boyut ve içeriğine göre pek çok sözlük çeşidi mevcuttur: Genel sözlük, etimoloji sözlüğü, tarihsel sözlük, resimli sözlük, terim sözlüğü vs. Türk dilinin ilk sözlüğü olan *Dîvânu Lugâti't-Türk*'ten bu yana farklı amaçlara yönelik çok sayıda sözlük hazırlanmıştır. Burada ele alınarak incelenecek olan sözlük, Ahmet Caferoğlu tarafından hazırlanan *Uygur Sözlüğü*'dür. Bu eser, Eski Uygur Türkçesi metinlerinden hareketle oluşturulmuş alanındaki ilk sözlüklerden birisidir. Özellikle 20. yüzyılın başından itibaren Orta Asya'ya düzenlenen araştırma gezilerinde pek çok Uygurca el yazması bulunmuş ve ilk okuma faaliyetleri çeşitli bilim insanları tarafından gerçekleştirilmiştir. Metinlerin okunması, beraberinde sözlük denemelerini de getirmiş ve Eski Uygur Türkçesine has sözlükler ortaya çıkmıştır. Ele alınan *Uygur Sözlüğü*, 1934, 1937 ve 1938 yıllarında üç fasikül şeklinde yayınlanmış ve daha sonra genişletilerek 1968'de *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* adıyla tek cilt olarak yayınlanmıştır. Çalışmanın amacı sözlüğün müstakil bir biçimde değerlendirilmesidir. Bu yapılırken gerek sözlüğün ilk baskısı gerekse 1968 yılındaki genişletilmiş baskısı referans alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahmet Caferoğlu, Uygur Sözlüğü, Eski Uygur Türkçesi, sözlük, sözlükbilimi.

Ahmet Caferoğlu and His Uighur Dictionary

Abstract

Dictionary, in the most general sense, is a work that presents the words of a language in a specific order and explains their meanings. There are various types of dictionaries according to usage, size and the content thereof such as ordinary dictionaries, etymology dictionaries, historical dictionaries, pictorial dictionaries, etc. Since *Dîvânu Lugâti't-Türk* which was the first dictionary of the Turkish language, many dictionaries have been prepared for different

purposes. The dictionary we will examine in this study is *Uygur Sözlüğü* (*Uighur Dictionary*) which was prepared by Ahmet Caferoğlu. This dictionary is one of the first dictionaries in its field which was prepared by basing on the Old Uighur Turkish. Numerous Uighur manuscripts were found in the research expeditions made to Central Asia particularly in the early 20th century and the first reading activities were conducted through various scholars. The reading of the texts also brought together trials as to the preparation of a dictionary and dictionaries were created for the Old Uighur Turkish. *Uygur Sözlüğü* (*Uighur Dictionary*) was published in 1934, 1937 and 1938 as three fascicules. Then the dictionary was expanded and published as one volume under the name of *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* (*Old Uighur Turkish Dictionary*) in 1968. The study aims to evaluate the dictionary independently. While this is being done, both the first edition of the dictionary and the expanded edition of 1968 will be referred.

Keywords: Ahmet Caferoğlu, Uighur Dictionary, Old Uighur Turkish, dictionary, lexicography.

I. Giriş

Sözlük, bir dilin bünyesindeki söz varlığını içeren ve buna dair açıklamalar yapan eserdir. Kullanım amacına bağlı olarak genel sözlük, etimoloji sözlüğü, tarihsel sözlük, resimli sözlük, terim sözlüğü vs. pek çok çeşide sahiptir.¹ Sözlüklerle ilgili tanımlamalar da çeşitlilik göstermektedir. Örneğin *Türkçe Sözlük*'te “Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat.” şeklinde açıklanmaktadır.² Çalışmanın konusu olan art zamanlı sözlük dışında, Eski Uygur Türkçesi için farklı dönemlerde çeşitli araştırmacılar tarafından farklı sözlükler yayınlanmış ve hatta bazı çalışmalar, halen yayına hazırlanmaktadır.

Eski Uygur Türkçesi, Türk dilinin Eski Türkçe devrinde Orhun (Köktürk) Türkçesi döneminden sonra yer alır ve yaklaşık olarak VIII-XIII. yüzyıllar arasını kapsar. Bu dönemden günümüze pek çok eser kalmıştır. Eserlerin içeriği incelendiğinde bunların büyük çoğunluğunun dini karakter taşıdığı görülür. Ancak bunun dışında, örneğin toprak alım-satımı ile ilgili belgeler, kira sözleşmeleri ve vasiyetnameler de yine Uygurlardan günümüze kadar ulaşmıştır.

¹ Sözlük çeşitleriyle ilgili olarak bkz. Doğan Aksan, “Sözlük ve Sözlük Türleri”, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 3. Cilt, 6. Baskı, TDK Yayınları, Ankara 2015, s. 75-76 ve Ahmet Kocaman, “Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük”, *Kebikeç*, Sayı: 6, Ankara 1998, s. 111. Sözlüklerin sahip olması gereken özelliklerle ilgili olarak bkz. Mehmet Gürlek, “Türk Sözlükçülüğünde Bir Dönüm Noktası: Misalli Büyük Türkçe Sözlük”, *Turkish Studies*, Volume: 9/9, Summer, Ankara 2014, s. 1071-1090.

² *Türkçe Sözlük*, (Haz. Şükrü Halûk Akalın ve başk.), 11. Baskı, TDK Yayınları, Ankara 2011, s. 2157.

Bu eserler 20. yüzyılın başında çeşitli milletler tarafından düzenlenen araştırma gezileri sonucu elde edilerek üzerinde çalışılmaya başlanmıştır.

Bu tarihi Türk lehçesinin müstakil ilk sözlüğü W. Bang ve A. von Gabain tarafından kendi yayınladıkları metinler için hazırladıkları bir dizin olan ve 1931 yılında yayınlanan *Analytischer Index zu den fünf ersten Stücken der türkischen Turfan-Texte*'dir.³ Bunun dışında Eski Uygur Türkçesine dair en önemli müstakil sözlük 1977 yılında Klaus Röhrborn tarafından hazırlanmaya başlanan *Uigurisches Wörterbuch*'tur. 1998 yılına kadar altı fasikül olarak yayınlanan UW'de, 2010 yılında yalnızca "a" ve "ä" ile başlayan fiiller tek ciltte toplanmış ve 2015 ile 2017 yıllarında da iki cilt olarak isimler-zamirler-çekimsiz sözcükler äzük maddesine kadar yayınlanmıştır. Sözlük üzerindeki çalışmalar halen devam etmektedir. Bang ve Gabain'in dizininin 1931'deki yayını ile Klaus Röhrborn'un sözlüğünün ilk fasikülünü yayınladığı 1977 yılları arasında geçen sürede elbette başka sözlükler de hazırlanmıştır. Örneğin V.M. Nadalyayev, Nasilov, Tenişev ve Şçerbak tarafından 1969 yılında yayınlanan *Drevnetyurskiy Slovar*' ve Sir Gerard Clauson tarafından 1972'de yayınlanan *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish*, her ne kadar özel olarak Uygurcaya ait birer sözlük olmasa da içeriğinin Eski Türk dili olması bakımından Uygurca için temel başvuru sözlüklerinden olma özelliği taşımaktadırlar.

II. Uygur Sözlüğü

Eski Uygur Türkçesinin Türkiye'deki ilk sözlüğü, Ahmet Caferoğlu tarafından *Uygur Sözlüğü (US)* adıyla hazırlanmıştır. Bu çalışmadan önce de Caferoğlu'nun Eski Uygur Türkçesi söz varlığı ile ilgili yayınladığı iki makale, aslında bu sözlüğün habercisi olma niteliğini taşır. "Uygurca Lûgat Örnekleri" adıyla birbirinin devamı olan makalelerde *abmaq* maddesinden başlayarak *amurtmab* maddesine kadar toplamda 146 madde başı bulunmaktadır.⁴ İşte bu "lûgat örneklerinden" bir yıl sonra da *Uygur Sözlüğü* yayınlanmaya başlar. 1934 yılında A-K, 1937'de K-S ve 1938'de S-Z olmak üzere üç fasikül halinde yayınlanan bu sözlük toplamda 240 sayfadan ve 5200 madde başından oluşmaktadır. Sözlüğün ilk baskısı Burhaneddin Matbaasınca yapılmış, İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Yayınlarından çıkmıştır. 1968 yılındaki genişletilmiş baskı ise Türk Dil Kurumu tarafından yayınlanmıştır ve sözlüğün adı da *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (EUTS)* olarak değiştirilmiştir. Sözlüğün son baskısı, genişletilmiş baskı esas alınarak yine TDK tarafından 2015'te yayın-

³ Mehmet Ölmez, "Türk Dillerinin Sözlükleri ve Türk Sözlükçülüğü", *Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü*, Dil Derneği Yayınları, Ankara 1994, s. 96.

⁴ Makalelerin künyesi şu şekildedir: Ahmet Caferoğlu, "Uygurca Lûgat Örnekleri", *Öz Dilimize Doğru*, Sayı 9, 1933, s. 156-159. Ahmet Caferoğlu, "Uygurca Lûgat Örnekleri", *Öz Dilimize Doğru*, Sayı 10, 1933, s. 184-188.

lanmıştır.⁵ Burada sözlüğün üç fasikül halindeki ilk baskısı değerlendirilecek ve daha sonra genişletilmiş baskı olan EUTS ile arasındaki farklar üzerinde durulacaktır.

US, art zamanlı bir sözlüktür. Kapsamı Türk dilinin Eski Uygur Türkçesi devridir ve bu devre ait çeşitli metinlerin taranmasıyla hazırlanmıştır. Tanıklı bir sözlük olan US’de madde başlarının büyük çoğunluğu hangi metin ya da metinlerde tespit edilmişse açıklamanın sonunda oraya atıfta bulunulmuştur. Ancak yine de kaynak gösterilmeyen, yalnızca açıklamanın bulunduğu madde başları bulunmaktadır.

sügül	Kabartı, kabarık. H. I. 8, 73 ve 74.
tätürmāk	Dedirmek, demek, tesmiye etmek. Og. 18, 261.
tümānlig	Onbinlik. T. T. II. 8, 57 ; Man. II. 11, 7.
ürkmāk	Ürmek, korkmak. U. II. 29, 17 ; T. T. VII. 49, 40; U. III. 55, 3; Kaş. III. 310, 7; Rd. I. 1835.
yüp	Tamamile, hep. H. II. 22, 19.

1. Tablo

Tek dilli bir sözlük olan US’nin kullanıcıları belirli bir çevredir. Genellikle Türkçenin tarihsel dönemleriyle, özellikle de Eski Uygur Türkçesiyle ilgilenen araştırmacılar veya öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.

US, bir etimoloji sözlüğü olmamasına rağmen Eski Uygur Türkçesine yabancı dillerden giren pek çok sözcüğün köken bilgisine dair bilgi de vermektedir. Bu yapılırken madde başı olan sözcüğün açıklamasından önce sola ok başlı tırnak işareti (<) konulmuş ve kaynak dilin kısaltmasından sonra sözcüğün bu kaynak dildeki şekli kalın (bold) olarak yazılmıştır. Ancak bazı madde başlarında sola ok başlı tırnak işareti yerine eşittir (=) işaretinin de köken açıklamaları yapılırken kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca öncelikle açıklamanın yapıldığı, ardından köken bilgisinin verildiği madde başları da bulunmaktadır.

açari	Muallim < Skr. âçārya . Suv. 573, 20: ratna raṣi atliḡ açari una amtı bu ärür , ‘Bak, şimdi muallim Ratnarasi budur, Pfahl. 23, 18; USp. 263.
bodi	< Skr. bodhi . ‘Tenvir, aydınlatma, inşirah’. Suv. 202, 3.

⁵ *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK’nın 2011’deki ikinci baskısından önce bir kez de Enderun Kitabevi tarafından yayınlanmıştır. Bu yayın, aslında sözlüğün ilk baskısının (1968) tekrar basımıdır. Ancak ilk baskı olarak US referans alınırken EUTS ikinci baskı olarak değerlendirilmiştir. EUTS’nin mevcut önsözüne “İkinci Baskının Önsözü” şeklinde bir başlık eklenmiş ve bu yüzden bu yayın 3. Baskı olarak değerlendirilmiştir. “3. Baskı” bilgisi, dış kapakta da yer almaktadır. İlgili yayının künyesi şu şekildedir: Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1993 (ISBN: 975-7658-15-4).

kalp	Zaman, sin = Skr. kalpa . T.T. VI. 26, 138; 50, 426.
lakşan	= Skr. laksana . ‘Güzellik nişanesi, alâmeti’. Suv. 485, 1.
pdak	= Skr. pâdaka . Manzume parçası. Berliner Fragment T. III. M. 84-38; U. III. 30, 32; Winternitz, <i>Geschichte der indischen Litteratur</i> , I. s. 54; III. s. 28.
şakimun	< Skr. Sâkyamuni . ‘Lâkap’dır. T.T. VI. s. 90; Man. I. s. 52; U. IV. 30, 45.
titsi	< Çin. ti-tse . ‘Talebe, şakirt’. T.T. VII. 34 not 247; Hüen-Ts. 18, 239; “Türkiyat Mecmuası” III. 252, 24; U. III. 4, 5; Man. III. 12; USp 297.
zmuğtuğ	= Sogd. zmxwtwğ . ‘Sogd ayınının 28 inci günü’; T.T. VII. 20, 29.

2. Tablo

US, belirli madde başlarının açıklamasında ansiklopedik bilgi vermektedir.

imiti	‘Crataegus pinnatifida, ilaç için kullanılan bir nevi yemiştir. H. II. 8, 22; 32, 14; Mog. imidi [Pozdneyev, <i>Uçebnik Tibetskoy Meditsiny</i> , S Petersburg, 1908 cilt I s. 339 ve A. Schiefner, <i>Ueber die Heldensage der Minussinschen Tataren</i> , “Mélanges Asiatique” de l’Académie Imp. de St. Pétersbourg 1859. t. III. s. 408]; Kow. 663.
kin-yuu-şi-qao-luän	Çince bir sutra adıdır. T. T. V. 24, 59: Bu eserin Sanskritçe adı Sadarma Wiyakiyan şastr = saddharmavyâkhâ-nasâstra ’dır. T.T. V. s. 31, B 59
Kül Bilgä Qağan	Uygur hakanının unvanıdır. Karabalgasun abidesine göre Hu su ’nun oğludur. [Schelegel, <i>Die chinesische Inschrift auf dem uigurischen Denkmal in Kara Balgasun</i> , Helsingfors 1896, s. 3 ve 22]. İlk önce Qutluğ Boyla unvanını almış sonraları müstakil hakan olunca Qutluğ Bilgä Kül Kağan unvanını elde etmiştir. Moyun-Çur bu hakanın oğludur. [Bak: Ram. 44-45 ve A. Caferoğlu, <i>Tukyu ve Uygurlarda Han Unvanları</i> , “Türk Hukuku ve İktisat Tarihi Mecmuası”, İstanbul, 1931, s. 101.
Tai-çing	1644-1911 tarihine kadar hâkimiyet süren Mançu hanedanının ismidir. Çin. T’ai-Ts’ing . USt. 206 not 52.

3. Tablo

Temelde aynı köke ait pek çok sözlük birimin ettirgen veya edilgen yapıları ayrı madde başı olarak sözlükte yer almaktadır.

US’nin bir diğer özelliği, hem kişi hem de yer adları sözlüğü niteliğine sahip olmasıdır. Kişi adları için yapılan açıklamalara bakıldığında bunların oldukça çeşitli olduğu görülmektedir. *Antroponim*, *özel ad*, *şahıs adı*, *erkek adı*, *kız*

adı, kadın adı ya da *isim* gibi farklı tanımlamalar yapılmıştır. Yer adlarında da durum çok farklı değildir. Yalnızca *yer adı, toponim* açıklaması yapılan madde başları dışında niteliği bilinen madde başlarında bu belirtilmiştir (*şehir adı, dağ adı* gibi).

US, alfabetik bir sözlüktür ve belli bir transkripsiyon sistemine göre düzenlenmiştir. Dolayısıyla sözlük birimlerin orijinal imlasındaki değerlerini gösterebilmek adına ya Latin kökenli Türk alfabesinde bulunmayan bazı harfler kullanılmış ya da alfabede bulunan harfler, farklı ses değerlerini işaret etmiştir. Buna göre US'deki abc sırası şu şekildedir:

Harf Düzeni	Karşılığı	Harf Düzeni	Karşılığı	Harf Düzeni	Karşılığı	Harf Düzeni	Karşılığı
A	a	Ğ	ğ	N	n	Ş	ş
B	b	X	h	O	o	T	t
Ç	ç	İ	i	Ö	ö	U	u
D	d	I	ı	P	p	Ü	ü
Ä	e	K	k	Q	q	V	v
F	f	L	l	R	r	Y	y
G	g	M	m	S	s	Z	z

4. Tablo

US, yukarıda daha önce bahsedildiği gibi *Birinci Bölüm A-K, İkinci Bölüm K-S* ve *Üçüncü Bölüm S-Z* alt başlıklarıyla üç fasikül halinde yayınlanmıştır. Buna bağlı olarak, her bir fasikülün fiziksel yapısı birbirinin aynıdır. Ön kısım, yalnızca birinci fasikülde yer almaktadır ve sayfa numaraları birbirini takip etmektedir.⁶

Sözlüğün birinci fasikülünün dış kapağında sözlük yazarının adı üst kısımda, ortada yer almaktadır. Onun altında yine ortada sözlüğün adı bulunmakta ve bir alt başlık olarak *Birinci Bölüm A-K* yazmaktadır. Bu başlığı Türkiyat Enstitüsü'nün amblemi ve sözlüğün basıldığı yer ve yıl bilgisi takip etmektedir. Sözlüğün ana bölümüne gelmeden önce ön kısımda sunuş, önsöz, taranan eserler ve kısaltmalar hakkında bilgi verilmektedir. İlk iç kapakta yalnızca *Uygur Sözlüğü* adı yer almasına rağmen ikinci iç kapak, dış kapaktaki bilgileri tekrar eder ve ilaveten sözlüğün İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü

⁶ Sözlüklerde önsöz, kısaltma vb. giriş niteliğinde bilgilerin verildiği bölüm ön kısım olarak adlandırılmaktadır. Sözlük bölümleriyle ilgili olarak bkz. Jackson, *a.g.e.*, s. 48-49.

tarafından çıkarıldığı bilgisini verir. Bundan sonra sözlüğün Mustafa Kemal Atatürk'e sunulduğu belirtilerek önsözden önceki sayfada Gazi Mustafa Kemal'in Türk dili ile ilgili görüşlerine yer verilir. Önsözde ise yazar, yaptığı çalışmanın gerekliliğinden ve sözlüğü hazırlarken hangi metodu izlediğinden bahsetmiştir.

Kısaltmalar kısmında, aynı zamanda sözlük oluşturulurken taranan eserlerin isimlerine yer verilmiştir:

Kısaltma	Yazar ve Eser Adı
Briefe.	W. Bang, <i>Turkologische Briefe aus dem Berliner Ungarischen Institut</i> . "Ungarische Jahrbücher" I. 1925 cilt. V. s. 41-48; II. s. 231-251, III. s. 392-410; IV. cilt. VII. s. 36-45; V. cilt X. s. 16-26
Bruch.	W. Bang, <i>Türkische Bruchstücke einer Nestorianischen Georgspassion</i> . "Muséon" Louvain, T. XXXIX. s. 41-75.
C. C.	Comes Géza Kuun, <i>Codex Cumanicus</i> , Budapestini, 1880
Chuas.	A. von Le Coq, <i>Chuastuanift, ein Sündenbekenntnis der Manichäischen Auditorer</i> . Abh. d. preus. Akad. d. Wissen. Phil.-Hist Klasse. Berlin 1911
Der.	Hamit Zübeyr ve İshak Refet, <i>Anadilden Derlemeler</i> . Ankara, 1932.
DUD.	Malov S.E., <i>Dva Uygurskix Dokumenta</i> . "V.V. Bartoldu". Taşkent MC-MXXVII s. 387-394.
Hay.	A. Caferoğlu, <i>Abû-Hayyan: Kitâb al-İdrâk li-lisân al-Atrâk</i> , İstanbul, 1931.
İnd.	W. Bang und A. von Gabain, <i>Analytischer Index zu den fünferten Stücken der türkischen Turfan-Texte</i> . Sitzungsab. d. preus. Akad. d. Wis. Phil.-Hist. Klasse. 1931 XVII. Berlin, 1931.
İnschr.	Vilh. Thomsen, <i>Inscriptions de L' Orkhon</i> . "Mémoires de la Société Finno-Ougrienne". V. Helsingfors, 1896.
IRAS.	The Journal of the Royal Asiatic Society, London.
Ist.	Caferoğlu Ahmet, <i>Uygurlarda Hukuk ve Maliye İstihlaları</i> , İstanbul, 1934.
Kaş.	Mahmud Kaşgarî; <i>Divanı Lûgatittürk</i> , İstanbul, 1333 [üç cilt].
K. B.	W. Radloff, <i>Das Kudatku Bilik des Iusuf Chass-Hadschib aus Bâlasagun</i> . St. Petersburg 1900. Theil II.
K. D.	Ananjasz Zajackowski, <i>Etudes sur la Language Vielle-Osmanlie</i> . "Polska Akademia Umiejetnosci" Krakowie 1934.
Kor.	Kilisli Rif'at, <i>Kitâbı Dede Korkut 'alâ lisân-i tâ'ife-i Oğuzân</i> , İstanbul, 1332.
Kow.	Kowalewski, <i>Dictionnaire mongol-russe-français</i> , Kazan 1844-49. cilt. I-III.

KSz.	Keleti Szemle. "Revue Orientale" pour les études Ouralo-Altaïques, Budapest.
Kuan.	W. Radloff, <i>Kuan-şi-im Pusar</i> . Eine türkische Übersetzung des XXV. Kapitels der chinesischen Ausgabe von Saddharmapunda rika. "Bibliotheca Buddhica XIV." St. Pétersbourg, 1911.
Man.	A. von Le Coq, <i>Türkische Manichaica aus Chotscho</i> . Abh. d. preus. Akad. d. Wissen. Phil.-Hist. Klasse. I. Berlin. I. 1912; II. 1919; III. 1922.
Müh.	السيدجمالالدين ابن المهنا؛ كتاب حلية الانسان و حلية اللسان. مطبعه عامره ١٣٣٨٠١٣٤٠
MSOS.	Mitteilungen des Seminars für Orientalische Sprachen. Berlin.
MW.	C. Brockelmann, <i>Mitteltürkischer Wortschatz nach Mahmûd al Kaşgaris Divan Lugat at-turc</i> . "Bibliotheca Orientalis Hungarica". I. Leipzig, 1928.
Og.	W. Bang ve G. R. Rachmati, <i>Die Legende von Oghuz Qaghan</i> . Berlin, 1932. Sitzungsab. d. preus. Akad. d. Wissen. Phil.-Hist. Klasse 1932. XXV.
Pfahl.	F. W. K. Müller, <i>Zwei Pfahlinschriften aus den Turfanfunden</i> :
	Paul Pelliot, <i>La version ouigure de l'histoire des princes Kalyânâm-kara et Pâ-pamkara</i> . "T'oung Pao" XV. Leide, 1914 s. 225-272.
P. P.	I. Die Uigurische Inschrift auf dem Pfahle I. B. 4672 II. Die chinesische Pfahlinschrift. Abh. d. kön. preus. Akad. d. Wiss. Phil.-Hist. Klasse N 3. Berlin, 1915.
Ram.	G. J. Ramstedt, <i>Zwei uigurische Runenschriften in der Nord-Mongolei</i> . "Journal de la Société Finno-Ougrienne XXX, 3" Helsinki, 1913.
Rd.	W. Radloff, <i>Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte</i> . Sanktpeterburg, cilt. I-IV.
Schm.	Schmidt I J., <i>Mongolisch-Deutsch-Russisches Wörterbuch</i> . Herausgegeben von der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. St. Petersburg, 1835.
Suv.	<i>Suvarnaprabhâsa</i> , (Sutra Zolotogo Bleska), ed Radloff und Malow. "Bibliotheca Buddhica" XVII. Sanktpeterburg, 1913, I-II.
Ş. Sül	Şeyh Süleyman Efendi Buharî, <i>Lûgat Çagatay ve Türki Osmani</i> , İstanbul, 1298.
Tc.	Vilhelm Thomsen, <i>Turcica</i> . "Mémoires de la Société Finno-Ougrienne. XXXVII. Helsingfors, 1916.
Tışas.	W. Radloff, <i>Tışastvustik, Ein in türkischer Sprache bearbeitetes buddhistisches Sâtra</i> . "Bibliotheca Buddhica. XII" St.-Petersburg, 1910.

T.T.	W. Bang und A. von Gabain, <i>Türkische Turfan-Texte</i> . Sitzungsab. d. preus. Akad. d. Wis. Phil-Hist. Klasse. I. I: Berlin 1929; II. 1929; III. 1930; IV. 1930; V. 1931.
U.	F. W. K. Müller, <i>Uigurica</i> , Abh. d. könig. preus. Akad. d. Wissenschaften. Berlin. I. 1908; II. 1911; III. 1922; IV. 1931 Herausgegeben von A. von Gabain.
Uig. Wb.	J. Klaproth, <i>Über die Sprache und Schrift der Uiguren</i> , Paris, 1820.
URD.	Malov S. E., <i>Uygurskiye Rukopisniye Dokumentı ekspeditsii S. F. Oldenburga</i> . "Zapiski İnstituta Vostokovedeniya Akademii Nauk". I. 1932, s. 129-149.
USp.	Radloff, <i>Uigurische Sprachdenkmäler</i> . éd. S. Malow, Leningrad, 1928.
USt.	W. Bang und A. von Gabain, <i>Uigurische Studien</i> . "Ungarische Jahrbücher" Band X, Heft 3, Berlin, 1930, s. 193-210.
Vlad.	B. Ya. Vladimirtsov, <i>Sravnitel'naya Grammatika Mongolskago pismennago yazıka i Xalxaskago Nareçiya</i> . Leningrad, 1929.
Wind.	<i>Ein uigurisches Fragment über den manichäischen Windgott</i> . "Ungarische Jahrbücher". Band VIII, Heft 3/4, Berlin, 1929, s. 248-256.
ZDMG.	Zeitschrift der deutschen Morgenländischen Gessellschaft.

5. Tablo

US'nin ana bölümü incelendiğinde her bir sayfada tek sütun olduğu, madde başlarının kalın (bold) ve minüskül biçimde yazıldığı görülür. Ancak özel isimler majüskül ile başlamaktadır. Açıklamalar girintili olarak madde başlarının karşısında yer almaktadır.

Aynı yazıma sahip olduğu halde farklı anlamlara gelen sözlük birimler aynı madde başında ancak numaralandırılarak açıklanmıştır.

Madde başları dışında açıklama kısmında kalın (bold) olarak yazılan beş unsur daha bulunmaktadır. Bunlardan birincisi madde başıyla ilgili olan sözcük veya sözcük öbekleridir. Örneğin **anta** "Orada."⁷ sözcüğü madde başı olarak verilmişken **anta ötrü**, **anta başa**, **anta kin**, **anta ymä**, **antın**, **antırdın**, **antada kin** ve **antada başa**⁸ ara madde şeklinde, açıklama kısmında yazılmıştır ve bunlara ait açıklamalar da yine devamında verilmiştir. Ancak bu yöntemin sözlüğün genelinde kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Bazen, ara madde olabilecek sözcük veya sözcük öbekleri madde başı olarak da yazılmıştır.

⁷ Ahmet Caferoğlu, *Uygur Sözlüğü, Birinci Bölüm A-K*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1934, s. 12.

⁸ Caferoğlu, a.g.e., s. 12.

İkinci olarak madde başı olan sözcüğün geçtiği ve örnek olarak verilen cümleler kalın (bold) olarak yazılmıştır. Her maddede bu şekilde cümleler bulunmamaktadır. Yazar, muhtemelen gerekli gördüğü yerlerde bu eklemeleri yapmıştır.

Üçüncü olarak, köken bilgisinin yer aldığı açıklamalarda, sözcüğün kaynak dildeki yazımı kalın (bold) olarak gösterilmiştir. Ayrıca -varsa- madde başı olan sözcüğün diğer yazımları ile sesletim (telaffuz) bilgisi de yine kalın (bold) olarak yazılan diğer unsurlardır.

art	‘Arka, ‘yardım, manasında olup basut la beraber kullanılmıştır. Suv. 409, 10 ol ilig qanning süingä çäriğingä art basut bolup ‘O İlik hanın ordusuna yardımcı olup,. Suv. 127, 22. Bak: T.T. V. 30 not 20; U. IV. 8, 38 ‘Arka.; Og. 12, 152.
av	Av. U. IV. 28, 25 buküntä inaru mäning uluşumta biçin awqa barmang-lar ‘Bugünden itibaren benim ülkemde maymun avına varmayınız’; Og. 6, 27.

6. Tablo

Modern sözlüklerin aksine US’de Eski Uygur Türkçesi dönemine ait pek çok yapım ve çekim eki madde başı olarak yer almakta, hangi işleve sahip olduğu açıklanmaktadır.

-ğar	Faktitive fiil lâhikasıdır. USt. 204 not 32.
-kä	Mef’ulün ileyh eki. U. III. 22, 14.
-lig, -lığ	Genitivus ifade eden sıfat lâhikası. Ms.: U. III. 5, 1. ökünmäklig ört ; 15, 10 ätüzlüg ağılıq ; 14, 11 isig özlüg ärdini , gibi; “Muséon” XXXIX, s. 59; T.T. III. 8, 47 biliglig şatu [Bak: ibid. s. 27].
-sar sär	Şart sigası.

7. Tablo

Sesletim (telaffuz) bilgisi, pek çok madde başında bulunmaktadır. Bu bilgi sözlüklerde genellikle herhangi bir varyasyon ile parantez () ya da iki yan çizgi // arasında gösterilmesine rağmen⁹ US’de madde başının açıklama kısmının sonunda ve kalın (bold) yazılmış olarak karşımıza çıkar. Diğer sözlüklerin içerdği sesletim bilgisinin aksine US’de bu bilginin verilmesindeki asıl amaç,

⁹ Howard Jackson, *Sözlükbilime Giriş*, (Çev. Mehmet Gürlek, Ellen Patat), Kesit Yayınları, İstanbul 2016, s. 50.

sözcüğün madde başındaki şeklinin dışında farklı imlalara sahip olduğunu göstermektedir.

Gang	= Skr. gangâ . ‘Ganga (nehri adıdır).’ T.T. IV. 10, 28. Diğer telaffuzu kang . Ayrıca bir de ‘Ganga nehri ilâhesidir’ [Bak: Winternitz, <i>Geschichte der Indischen Literatur</i> . I. 275 not 1].
tâgimlig	Lâyik, müstahak, münasebeti olmak, bir şeyde hissedar olmak. USt. 210, 52; T.T. IV. 10, 29; III. 10, 72; U. II. 77, 18; Diğer telâffuzu tâkimlig ; URD. 136, 3; Wambéry, <i>Kudatku bilik</i> . 231; Man. I. 29, 33; Tışas. 49/50; USp. 295; Rd. III. [Uyg.] 1037.
trizul	= Skr. trisûla . ‘Üç dişli’. “Türkiyat Mecmuası” IV. 255, 139; Diğer telâffuzu tarzul ve drzul .
yağış	Kurban. T.T. VII. 36, 20; Diğer telâffuzu yaqış ; Kaş. III. 8, 8.
yakşa	= Skr. yaksa ‘Demon’. T.T. VII 23, 55; Diğer telâffuzu yaksa .

8. Tablo

Bazı madde başları, herhangi bir açıklama içermeksizin bir başka madde başına gönderme yapmaktadır. Bu durum şüphesiz bazı sözcüklerin farklı imlalara sahip olmasından ileri gelmektedir.

Amıraq	= amraq . Og. 12, 123.
amul	= amıl
birgä	= bärga . Ind 15
çibär	= çäbär .
çin	Bak. çın . U. IV. 12, 82.
kilän	= kälän .
osqurmaq	= ozğurmaq . Ind. 30.
Sangun	= Sängün . Pfahl. 6, 5; U. II.81, 68.

9. Tablo

Herhangi bir madde başına ait birden fazla açıklama gerekiyorsa numaralandırma yapılmış, sözcüğün ilk olarak “temel anlamı” daha sonra sahip olduğu diğer anlam(ları) sıralanmıştır. Anlam sırasını belirten numaraların alt alta yazılması okumayı kolaylaştırıcı bir unsurdur. Bununla birlikte bazı eş sesli (sesteş) sözcüklerin aynı madde başı altında bulunduğu tespit edilmiştir.

açınmaq	<p>1) Acımak. “T’oung Pao” s. 257, 6 Bak: Briefe. II. s. 233/4; P. P. “se tranquilliser” (?).</p> <p>2) Temizlenmek. Wind. 250, 32.</p> <p>3) İtiraf etmek, açıktan açığa söylemek. USt. 198, 55.</p> <p>4) İstirahat etmek. P. P. 68, 1; 73, 4.</p> <p>5) İtina göstermek, iyi bakmak. U. IV. 36, 82.</p>
balıq	<p>1) Balık. P. P. 58, 7 balıq; Suv. 601, 10; 603, 9; T.T. III. 12, 90.</p> <p>2) Şehir. P. P. 1, 2; 4, 1 balıq; T.T. I. 7, 7; 9, 67; U. III. 29, 13; Suv. 620, 16; Kaş. I 317; Man. I. 32, 11; Suv 4, 8 balıq bāgi; Man. III. 20, 10; U. IV. 9, 26; Rd. IV. [Orhon] 1495; Og. 14, 177 balıq. Inscr. 208.</p>
är	<p>1) Adam, erkek. P. P. 14, 3; 24, 6; U. II. 21, 15; T. T. II. 10, 91; Wind. 249, 23; USp. 265; Hay. 11; Bang, “Muséon” XXXIX. 49; R. I. 751; Man. I. 5, 12; H. I. 8, 75; Kaş. I. 39.</p> <p>2) Efendi. T.T. I. 7, 24 bāg är ‘Şehzade’; 14, 184.</p>
közünmāk	<p>1) Gözükmek, tezahür etmek, görünmek. P. P. 37, 6; 38, 5; T.T. I. 6, 21; 9, 61; USp. 284; Man. II. 12, 7; III. 18, 12. Kaş. II. [Arğu] 124.</p> <p>2) Huzura kabûl edilmek. P. P. 40, 1; 44, 5.</p> <p>3) Mevcud, şimdiki, hazır. P. P. 11, 3 közünür ät burxan ‘Hali hazırdaecessüm eden Buda’; T.T. III. 18, 148; USt. 196, 30; Suv. 152, 1; 474, 20.</p>
sin	<p>1) Sen. P. P. 19, 3; 54, 4; Man. III. 23, 12; U. III. 53, 7; Og. 10, 108; Kaş. III. 101, 17; Rd. IV [Bar. Kaz.] 692.</p> <p>2) Bir nevi ölçü. USp. 292; Rd. IV. [Sag.] 692.</p>

10. Tablo

III. Uygur Sözlüğü’nden Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü’ne

Uygur Sözlüğü’nün 1938’de üçüncü fasikülünün yayınlanmasıyla birlikte sözlük tamamlanmış olur ve yirmi yıl sonra, 1968’de yeni bir baskı yapılır. Ancak bu, yalnızca bir tekrar baskı değildir. Sözlükte ciddi bazı değişiklikler yapılmıştır:

- Sözlüğün adı *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü* olarak değiştirilmiştir.
- US, üç fasikül olarak yayınlanmışken EUTS, tek cilttir.
- US, üç fasikülde toplam 240 sayfadan oluşurken EUTS arka kısım hariç 308 sayfadır.

ç. EUTS ile birlikte sözlüğün dili de gözden geçirilmiş ve US’ye nazaran sözlük dili genel Türkçeye daha da yaklaştırılmıştır. Bu durum, sözlüğe yeni eklenen madde başları dışında her iki sözlükte de mevcut olan madde başlarında dahi gözlemlenebilir. Aşağıda her iki sözlükte yer alan dört madde başının açıklaması örnek olarak yer almaktadır:

Uygur Sözlüğü	Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
a Nida harfidir...	a Ünlem karşılığı olarak kullanılır...
asğançulamaq Tabasbus etmek, istihza ve alay etmek, eğlenmek...	asğançulamaq Eğlenmek, alay etmek, istihza etmek, yaltaklanmak, iki yüzlülük yapmak...
käkrämäk Nefret etmek, adavet göstermek...	käkrämäk Nefret etmek, tiksirmek, düşmanlık etmek...
kürlüg Desisekârane, hileli...	kürlüg Hileli, yalan, aldatıcı, aldatan...

11. Tablo

d. Köken bilgisi açıklamalarında US'de sola ok başlı tırnak işareti (<) ile eşittir (=) işareti birlikte kullanılırken EUTS'de bu ikilik büyük oranda ortadan kaldırılmış ve daha çok ilki kullanılmıştır. Eşittir (=) işareti standarda uygun olarak genellikle madde başının -varsa- diğer yazım şekli belirtilirken kullanılmıştır.

e. US'de madde başı olan yapım ve çekim ekleri, EUTS'de bulunmamaktadır.

f. EUTS'nin en önemli yanı içeriğinin zenginleştirilmiş olması, diğer bir deyişle madde başlarının çoğaltılmasıdır. US, 5200 madde başı ihtiva ederken EUTS 7048 madde başı ihtiva etmektedir. 1968 baskısına kadar geçen sürede Eski Uygur Türkçesiyle ilgili yeni yayınlar yapılmış ve bunlar da taranarak sözlüğün hacmi genişletilmiştir. US'de kısaltmalar listesinde yer alan on beş eser EUTS'de yer almazken aralarında *Alttürkische Grammatik, Türkische Turfan-Texte* (ilk beş cilt dışında altı ila onuncu ciltler arası), *Eski Türk Şiiri, Zur Heilkunde der Uiguren, Pamyatniki drevnetyürkskoy pismennosti*'nin de bulunduğu on altı eser EUTS'ye eklenmiştir. Ahmet Caferoğlu, madde başındaki bu artışı EUTS için yazdığı yeni önsözde şu şekilde dile getirmektedir:

“...Benim 1934 yılında merhum Atatürk'e sunulan Uygur Sözlüğü'm ise, nisbeten sınırlı Uygur dil kaynaklarından faydalanmak suretiyle mukayeseli bir Türk sözlüğü olarak vücuda getirilmiştir. Yayınlamakta olduğumuz bu sözlük ise, eskisinin iki misli olmak üzere yaklaşık 7.500 sözü içerisine almaktadır. Şunu da burada hatırlatmak isterim ki, bu sözlük de Uygur Türkçesini bütünü ile toplayamamıştır. Eldeki yazma Uygur metinlerinin doğru ve dürüst yayımları ile ancak ileride bu iş de başarılı olacaktır. Bu ise yeni Türk kuşağının en iyi bir ödevi olmalıdır. Ben başladım, onlar da bitirsinler.”¹⁰

g. EUTS'de kullanılan transkripsiyon alfabesi US'den farklı olarak artık standart haline gelmiş ve geniş çevrelerce benimsenmiş olan transkripsiyon

¹⁰Ahmet Caferoğlu, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, İstanbul 1968, s. XI.

alfabesidir. Aşağıdaki tabloda, farklılık gösteren harfler karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir:

Uygur Sözlüğü	Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
Ġ	Ġ
X	H
Q	Q

12. Tablo

ğ. EUTS'ye düzeltmeleri içeren bir arka kısım eklenmiştir. Bu arka kısımda hem alfabetik olarak yanlış sıralanan madde başlarının hangi sırada olması gerektiği bilgisi verilmiş hem de yazım yanlışları bulunan sözcüklerin doğruları sayfa ve satır numaraları da verilmek suretiyle liste halinde gösterilmiştir. Bu kısım, toplamda on iki sayfadır.

IV. Sonuç

Uygur Sözlüğü ve onun ardılı olan *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, Türkiye'de gerçekleştirilen Eski Türk dili çalışmaları açısından oldukça önemlidir. Hazırlanıldığı dönemde mevcut olan önemli Eski Uygur Türkçesi eserlerinin büyük bir kısmının taranmasıyla oluşturulan sözlük, bugün halen daha bir başvuru kaynağı olarak kullanılmaktadır.

US, ihtiva ettiği tüm madde başlarına ait örnek cümleler/tamlamalar içermese de madde başının tespit edildiği metne/esere gönderme yaparak sözlük kullanıcıyı kaynak metne yönlendirir. Tarihsel metin çalışmaları için oldukça gerekli olduğu bilinen bu özellik sayesinde sözlük kullanıcıları aradığı sözcüğün kaynağını da kolaylıkla bulabilmektedir. Örnek cümle veya tamlamalar ancak sözlük hazırlayıcısının gerekli gördüğü madde başlarında bulunmaktadır.

Tüm madde başlarına ait köken bilgisine yer verilmemesine rağmen Eski Uygur Türkçesine yabancı dillerden geçen sözcüklerin kökeni gösterilmiştir. US, bu yönüyle modern sözlükçülük anlayışına yaklaşmaktadır. Ancak modern sözlüklerin aksine kişi ve yer adları madde başı olarak yer almaktadır. Sözlüğün hazırlandığı dönem ve hazırlanma amacı düşünüldüğünde aslında bu durum, kullanıcı açısından oldukça faydalıdır. Kendisinden sonra benzer amaçla hazırlanan ve hazırlanmaya devam eden bazı sözlükler de bu şekilde özel isimleri madde başı yapabilmektedir.

Sözlüğün 1968 baskısından günümüze geçen elliden fazla yılda doğal olarak Eski Uygur Türkçesiyle ilgili Türkiye ve dünyada yeni çalışmalar yapılmış, yeni okumalar gerçekleştirilmiş, sözcüklerin imlaları daha standart bir hale

getirilmiş ve mevcut metin çalışmaları yeniden değerlendirilerek eksiklikler giderilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla sözlüğün salt bugüne göre değil, ancak yayımlandığı yılların imkanlarına göre değerlendirilerek Türk dili araştırmaları arasında bir yere konulması çok daha sağlıklı bir yaklaşım olacaktır. Bugünün araştırmacılarına düşen görev de şüphesiz Caferoğlu'nun da belirttiği gibi, bu işi tamamlamak ya da en azından mevcut olanı daha da geliştirmektedir.

Kısaltmalar

Başk.	: Başkaları
Çev.	: Çeviren
EUTS	: Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü
Haz.	: Hazırlayan
TDK	: Türk Dil Kurumu
US	: Uygur Sözlüğü
UW	: Uigurisches Wörterbuch

Kaynakça

AKSAN, Doğan. “Sözlük ve Sözlük Türleri”, *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim*, 3. Cilt, 6. Baskı, TDK Yayınları, Ankara, 2015, s. 75-88.

CAFEROĞLU, Ahmet. “Uygurca Lûgat Örnekleri”, *Öz Dilimize Doğru*, Sayı 9, 1933, s. 156-159.

---, “Uygurca Lûgat Örnekleri”, *Öz Dilimize Doğru*, Sayı 10, 1933, s. 184-188.

---, *Uygur Sözlüğü, Birinci Bölüm A-K*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1934.

---, *Uygur Sözlüğü, İkinci Bölüm K-S*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1937.

---, *Uygur Sözlüğü, Üçüncü Bölüm S-Z*, Burhaneddin Matbaası, İstanbul 1938.

---, *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*, TDK Yayınları, İstanbul 1968.

GÜRLEK, Mehmet. “Türk Sözlükçülüğünde Bir Dönüm Noktası: Misalli Büyük Türkçe Sözlük”, *Turkish Studies*, Volume: 9/9, Summer, Ankara 2014, s. 1071-1090.

JACKSON, Howard. *Sözlükbilime Giriş*, Çev. Mehmet Gürlek, Ellen Patat, Kesit Yayınları, İstanbul 2016.

KOCAMAN, Ahmet. “Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük”, *Kebikeç*, Sayı: 6, Ankara 1998, s. 111-114.

ÖLMEZ, Mehmet. “Türk Dillerinin Sözlükleri ve Türk Sözlükçülüğü”, *Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü*, Dil Derneği Yayınları, Ankara 1994, s. 88-100.

Türkçe Sözlük. Haz. Şükrü Halûk Akalın vd., 11. Baskı, TDK Yayınları, Ankara 2011.

Yazar Bilgileri**Berker Keskin**

Araştırma Görevlisi

İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Eski Türk Dili Anabilim Dalı

Beyazıt, İstanbul

E-mail: berker.keskin@istanbul.edu.tr